

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКСПЕРТНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

Гришук Сергій Валерійович, курсант навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: начальник наукової лабораторії прикладної психології навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби, доцент кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник *Юсупов В. В.*

Одним із пріоритетних напрямків діяльності України є вступ до Європейського Союзу. Європейський Союз закликає українську владу припинити вибіркове правосуддя та продовжити реформи, які потрібні для імплементації угоди про асоціацію. Однією з вимог ЄС є дотримання прав людини та верховенство права.

Хотілося б звернути увагу на те, що не лише суди відіграють роль у здійсненні правосуддя, але від висновку судово-експертних установ залежить доля людини.

На сучасному етапі становлення незалежної держави відповідно до ст.7 Закону України «Про судову експертизу», основну судово-експертну діяльність в Україні здійснюють державні спеціалізовані установи. До них належать: науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України; експертно-криміналістичні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України.

Процес формування судово-експертних установ в Україні нерозривно пов'язаний з загальними процесами використання спеціальних знань в судочинстві, що мали місце на території царської Росії, а потім колишнього СРСР.

На державному рівні спеціальні знання у формі судової експертизи в Україні почали використовуватися (тобто проводитися перші судово-експертні дослідження різноманітних криміналістичних об'єктів з використанням досягнень, переважно, природничих наук) на початку ХХ ст., коли у містах Києві і Одесі були засновані перші вітчизняні багатопрофільні судово-експертні установи, які називалися у перші десять років їх діяльності Кабінетами науково-судової експертизи (КНСЕ). При прокурорах Київської та Одеської судових палат – прототипи сьогоденних

Київського і Одеського науково-дослідних інститутів судових експертиз, що діяли спочатку свого існування у системі Міністерства юстиції колишньої Російської Імперії, і діють на сучасному етапі також у системі Міністерства юстиції України.

Судово-експертні установи у системі МВС України беруть свій початок з організації науково-технічної служби у 20-і рр. ХХ ст., коли був створений Відділ кримінального розшуку Головного управління міліції України. З другої половини 1922 р. Відділ був перетворений в Управління кримінального розшуку.

Значну роль у встановленні правосуддя відіграють не лише згадані судово-експертні установи, а й експертні установи Міністерства охорони здоров'я, Служби безпеки, Міністерства оборони, Державної прикордонної служби.

Зародження судово-експертних установ у системі Міністерства охорони здоров'я України почалося з передачі функцій судово-біологічних і судово-хімічних відділів, якими були наділені Київський, Одеський і Харківський НДІСЕ до квітня 1951 р. до функцій Міністерства охорони здоров'я України.

В теперішній час діють судово-експертні установи в системі Міністерства охорони здоров'я України. Обласні бюро судово-медичної експертизи мають філіали у кожному районному центрі всіх областей. Вони проводять судово-медичні експертизи, а найскладніші експертизи проводить Головне бюро судово-медичної експертизи.

Центр судових експертиз Міністерства оборони України (головна установа, що здійснює науково-методичні функції) та судово-медичні лабораторії за напрямками оперативного командування Збройних Сил України.

Основними видами судових експертиз, які проводяться в експертних службах Міністерства оборони України, є судово-медичні, криміналістичні та автотехнічні.

У зв'язку з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України, який вступив в дію 20 листопада 2012 року питання експертного забезпечення кримінального провадження є досить актуальною.

Однією з головних новел нового КПК є те, що як експерт може бути викликана уже не будь-яка особа, що має необхідні знання для дачі висновку з досліджуваних питань, а тільки особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями та має право відповідно до Закону України "Про судову експертизу" на проведення експертизи. Не можуть бути експертами особи, які перебувають у службовій або іншій залежності від сторін кримінального провадження або потерпілого. На експерта покладаються деякі нові обов'язки: особисто провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на

поставлені йому запитання, а в разі необхідності - роз'яснити його; забезпечити збереження об'єкта експертизи. Якщо дослідження пов'язане з повним або частковим знищенням об'єкта експертизи або зміною його властивостей, експерт повинен одержати на це дозвіл від особи, яка залучила експерта; заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених КПК.

У спеціальній літературі з проблем удосконалення судових експертиз, які проводяться спеціалізованими науковими установами Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України та Міністерства оборони України протягом останнього двадцятиріччя, окремі автори висловлюють пропозиції про доцільність створення Єдиної Міжвідомчої системи судово-експертних установ з підпорядкуванням їх Міністерству юстиції України. Дані пропозиції обумовлені наступними аргументами:

1) здійснення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування й проведення судових експертиз у одному відомстві створює можливості для зловживання, порушення принципів процесуальної самостійності та незалежності судового експерта;

2) повна об'єктивність, незаінтересованість судового експерта у справі може бути забезпечена тільки тоді, коли він не брав участі у підготовці матеріалів, у проведенні слідчих дій, не виявляв об'єктів та матеріалів, що можуть бути предметом судово-експертного дослідження;

3) відомча відокремленість у організації судово-експертної діяльності негативно позначається на здійсненні теоретичних та експериментальних досліджень у розробці нових методик дослідження речових доказів і впровадження їх у судово-експертну практику, удосконаленні інформаційного забезпечення науково-дослідних та конкретних досліджень, підготовці фахівців;

4) у різних відомствах з окремих видів судових експертиз має місце практика проведення судових експертиз великої вартості, що не виправдовує себе (наприклад, судово-біологічних, судово-медичних, молекулярно-генетичних, судових експертиз матеріалів звукозапису);

5) державні судово-експертні установи Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України та Міністерства охорони здоров'я України мають різні джерела фінансування та різний рівень матеріально-технічного забезпечення;

6) кадровий склад у державних судово-експертних установах відрізняється ступенем професійної підготовки.

Я підтримую думку, щодо пропозиції створення Єдиної Міжвідомчої системи судово-експертних установ з підпорядкуванням їх Міністерству юстиції України.